

MONTÍBER

Arxiu: GABINET DE PREMSA DE L'AJUNTAMENT DE SAGUNT

La partida de Montíber és la més gran del terme i la menys coneguda, segons la nostra modesta opinió. Ens explicarem. La major part dels saguntins creuen que les terres al nord del riu i nord-oest de l'autopista A-7 no pertanyen a Montíber. Ho hem contrastat amb gent del poble que no són llauradors. Els límits de Montíber vénen donats d'una manera molt clara per la frontera natural del riu, és a dir, al nord del riu Palància és Montíber i, per l'altra part arriba fins els límits dels termes municipal de Canet d'en Berenguer, Benavites, Quartell, Faura, Benifairó, Quart, Almenara, la Vall d'Uixó, Fondegulla, Soneja, Algar, Alfara, Algímia, Torres Torres, Estivella, Albalat dels Tarongers, Gilet i Petrés. Les aigües del Mediterrani són el límit est.

Com podem comprovar, a la partida de Montíber tenim des de platges, marjals, terres de reg i transformacions agrícoles fins bona part de terres de secà a l'oest de l'Autopista A-7. En concret, tenim 18.927 fanecades de regadiu controlades pel Sindicat de Regs a les quals s'haurien d'afegir les ateses per motors situats fora de la zona on arriben les aigües del pantà.

Segons la història, en aquestes terres de la partida de Montíber es troba un assentament antiquíssim, el Pic dels Corbs, i arreu s'escampaven les quintes romanes. En les terres de Montíber es van fer els primers regadius amb la introducció del reg per la sèquia Major i ací també estan posades les esperances per acollir el nou Sagunt.

Volem fer observar que la paraula Montíber l'hem escrita amb "b" i no amb "v", com venia fent-se des de fa més d'un segle, ja que hem contrastat l'opinió d'entesos i ens han confirmat que l'ortografia correcta de la partida ha de ser amb "b". En el nostre llibret de la Falla de 1996 es publicà un treball al respecte, on el lector podrà trobar informació d'aquest topònim i d'altres. No obstant això, nosaltres continuarem respectant la paraula Montíber amb "v" en aquells plànols que ens han facilitat per a elaborar l'estudi del nostre terme.

PROVÍNCIA DE CASTELLÓ

TERME D'ALGAR
DE PALÀNCIA

TERME DE SONEJA

--- TERME

— camí

 POLÍGON

TERME DE FONDEGUILLA

LA MALLADA

CAMPAMENT
D'ESCALES

COLOMA

ESCALES

EL BONELLETA

LA MINA

TERME DE LA VALL D'UIXÓ

CERVEROLA

CAPELLADES

CARRETERA D'ALGAR A LA VALL D'UIXÓ

TERME D'ALFARA D'ALGÍMIA

P: 11

Partida Montíber

Campament d'Escales. Foto: HIGUERAS. Arxiu: GABINET DE PREMSA DE L'AJUNTAMENT DE SAGUNT

Per a buscar el punt més a l'oest del nostre terme, eixirem de Sagunt pel camí Vell de Terol, després seguirem pel de Rúbio fins trobar el de l'Estepar i, arribant a la carretera que condueix des d'Algar a la Vall d'Uixó, entrarem en les subpartides de Coloma, Muntanya de Capellades, Cerverola, la Mina, Bonelleta, La Mallà i Escales. Envoltan aquest paratge els termes municipals d'Alfara, Algar, Soneja, Fondegulla i la Vall d'Uixó.

Tota la superfície esmentada està considerada com a terra de secà, i en ella es troba la vegetació pròpia d'aquests tipus de zones: garroferes, oliveres, pinedes i garriga. Com a camí més important, que travessa aquestes subpartides, tenim la pista forestal que va des d'Algar a Fondegulla, partint de la carretera d'Algar a la Vall d'Uixó, fins al terme d'Algar per la part oest, també conegut com camí d'Escales.

També és travessat per una senda que naix de la pista forestal i que arriba fins la Cova del Colom. En estos moments, per aquestes terres es porten a terme grans transformacions agrícoles que abasteixen els seus regs amb pous particulars que van abocant l'aigua a grans basses d'emmagatzematge de la manera més econòmica: guardar amb les plutges i també traure dels pous per la nit quan l'electricitat és més barata.

La seua alçària màxima és la muntanya d'Escales (364 m.). El barranc més important de la zona porta el nom de Barranc de la Font d'Escales.

Les pinedes de l'entorn són molt visitades pels aficionats a la recollida de bolets.

Tot açò està registrat com a polígon 11 en la parcel·lació oficial.

Muntanyes i vegetació característiques del nostre terme. Foto: A.E.AGRÓ

Pujant pel camí Vell de Terol i seguint pel de Rúbio, arribarem al Camí de l'Estepar i ens trobarem en les subpartides de Canyà d'Inglà, Hostalera, Capellades, Cerverola, Algepsar, Pla de l'Algepsar de la Vall, Clot de Fita, Fontanelles i Racó del Xolito.

La muntanya de l'Hostalera (368 m.) i la de Cerverola (400 m.) són els punts més alts d'aquest racó del terme, que està envoltat pels termes de la Vall d'Uixó, Alfara i Quart.

Els barrancs de la Catalana i de l'Arquet travessen paratges de garroferars, tarongerars, pinedes, oliverars i garrigues.

Hi trobarem els camins d'Hostalera, Fontanelles, Coronat, Rectoresa i Catalana. Junt al camí de l'Estepar hi ha un motor: Catxirulo, particular per a regar algunes terres transformades en reg.

El camí i barranc de la Catalana separen els polígons 12 i 14 que és com es coneix oficialment aquesta part del terme.

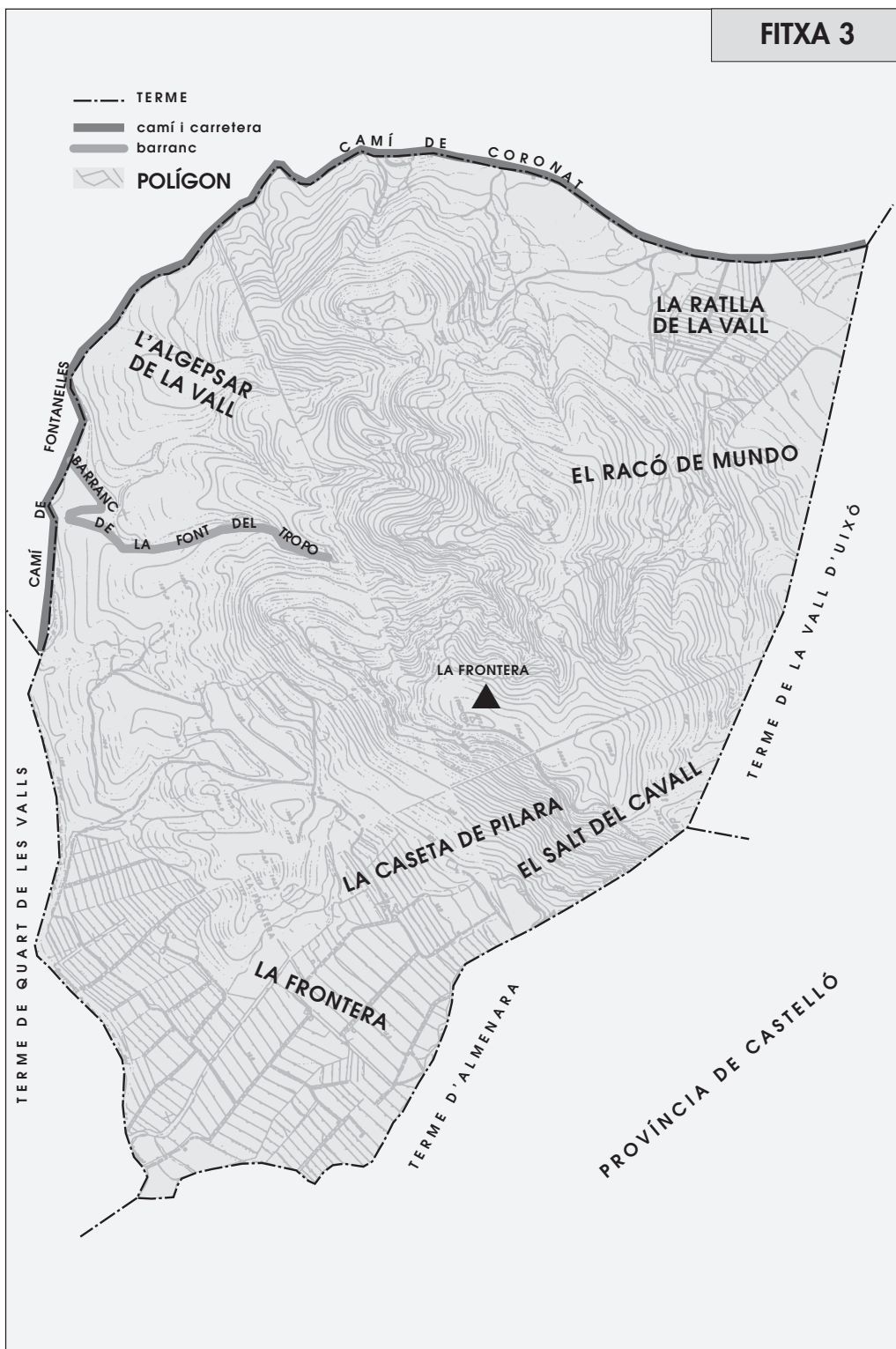

Figura de Bacus trobada en excavacions a la muntanya La Frontera.

Pel camí Vell de Terol, el de Rúbio i el de la Catalana arribarem a les subpartides conegudes com: la Ratlla de la Vall, el Racó de Mundo, la Caseta de Pilara, la Muntanyeta de Villar, la Frontera i el Salt del Cavall.

Tot aquest racó limita amb la província de Castelló amb els termes de la Vall d'Uixó i d'Almenara. També té límit amb el terme de Quart.

La pista de la Vall d'Uixó a Quart i els camins

de Coronat i Fontanelles, travessen aquest paratge agrest on es troben dues importants muntanyes: Salt del Cavall (356 m.) i Frontera (378 m.), on s'ubicava un temple dedicat a Bacus.

Algun llaurador valent ha fet transformació per a plantar tarongers en un lloc on els garrofers, olive-res, ametllers, pins i matolls, són majoritaris.

Aquestes subpartides oficialment es coneixen com a polígon 13.

--- TERME

— camí i carretera

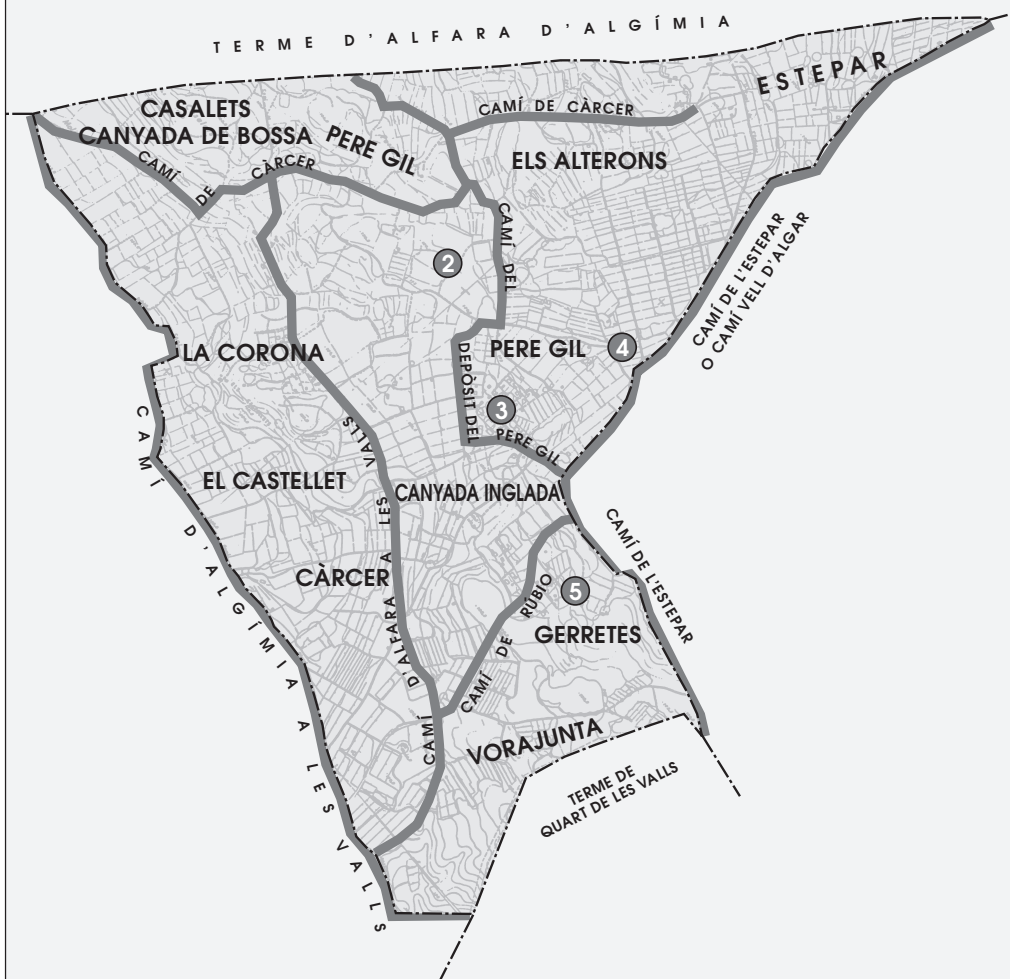
POLÍGON

② MOTOR PARTICULAR MOLINA/ÀRGUENES

③ CANYADA INGLADA

④ MOTOR HUGUET/PERE GIL

⑤ MOTOR DE ROMERO

P: 7-8-9-10-15 i 16

Partida Montíber

Urbanització Pere Gil.

Foto: EMILIO ARIÑO

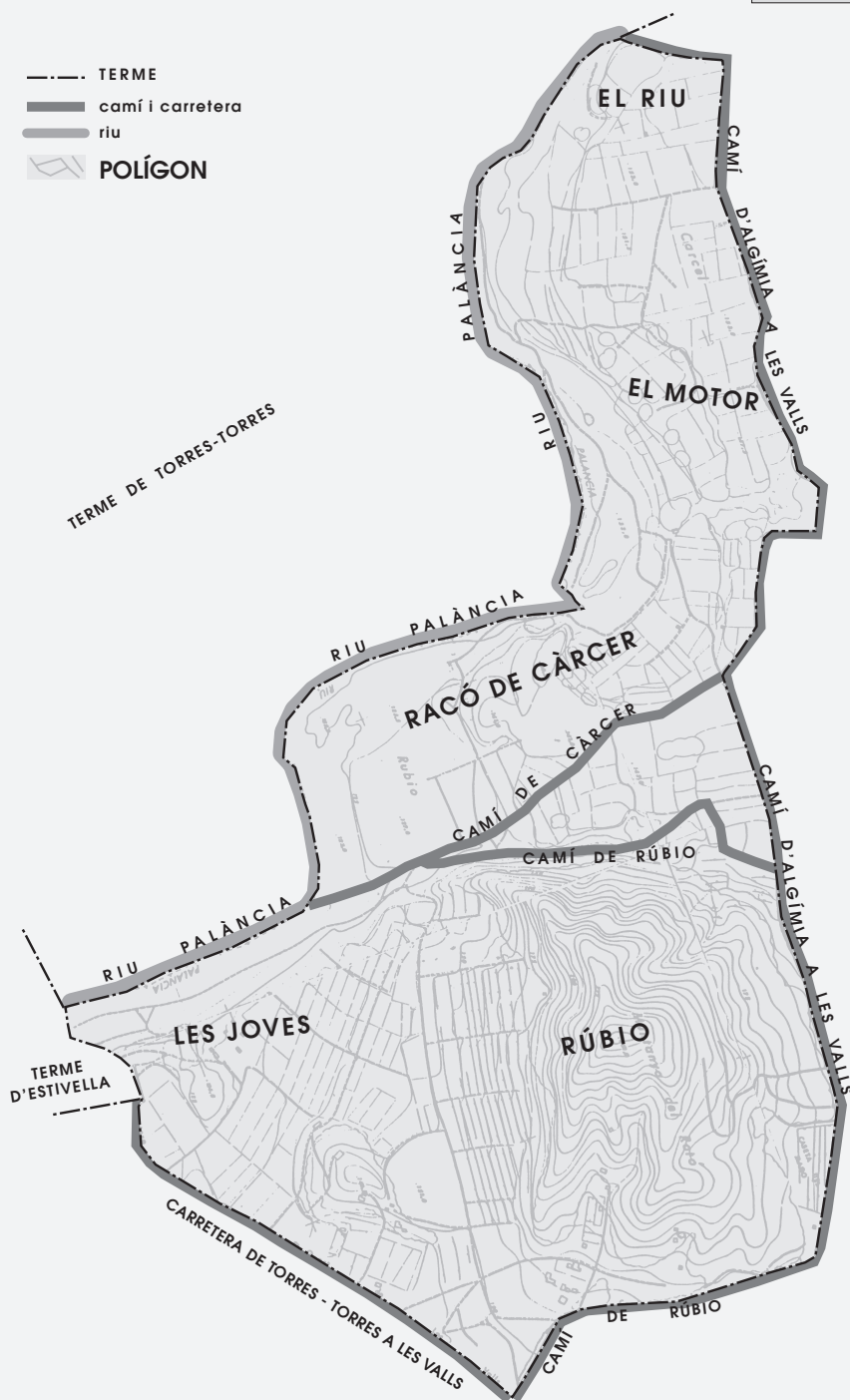
Pel camí Vell de Terol i el de Rúbio, on aquest últim creua el de Vorajunta, comencen les subpartides de Càrcer, la Corona, el Castellet, Caseta Alta, Canyada de Bossa, els Alterons, Canyada d'Estepar, Canyada d'Inglada, Gerretes i Vorajunta.

Els termes d'Alfara i de Quart envolten aquestos paratges que estan travessats pels camins de Càrcer, Rúbio, Hondo, Piquer, Rotó, Pere Gil, Vorajunta, el d'Alfara a les Valls i la pista d'Algar a les Valls.

Els motors de Romero, Canyada d'Inglada, Molina, Huguet i Pere Gil reguen tarongerars i fruiters i parcel·les de cases d'urbanitzacions tan conegudes com les del Pere Gil 1, ubicades a uns 11 Km. de la ciutat i que, a més de moltes transformacions agrícoles, també trobem garrofers, ametllers, oliveres, pinedes i terres improductives de secà.

Oficialment, al Cadastre, aquestes terres estan registrades com els polígons 7, 8, 9, 10, 15 i 16.

- TERME
- camí i carretera
- riu
- POLÍGON

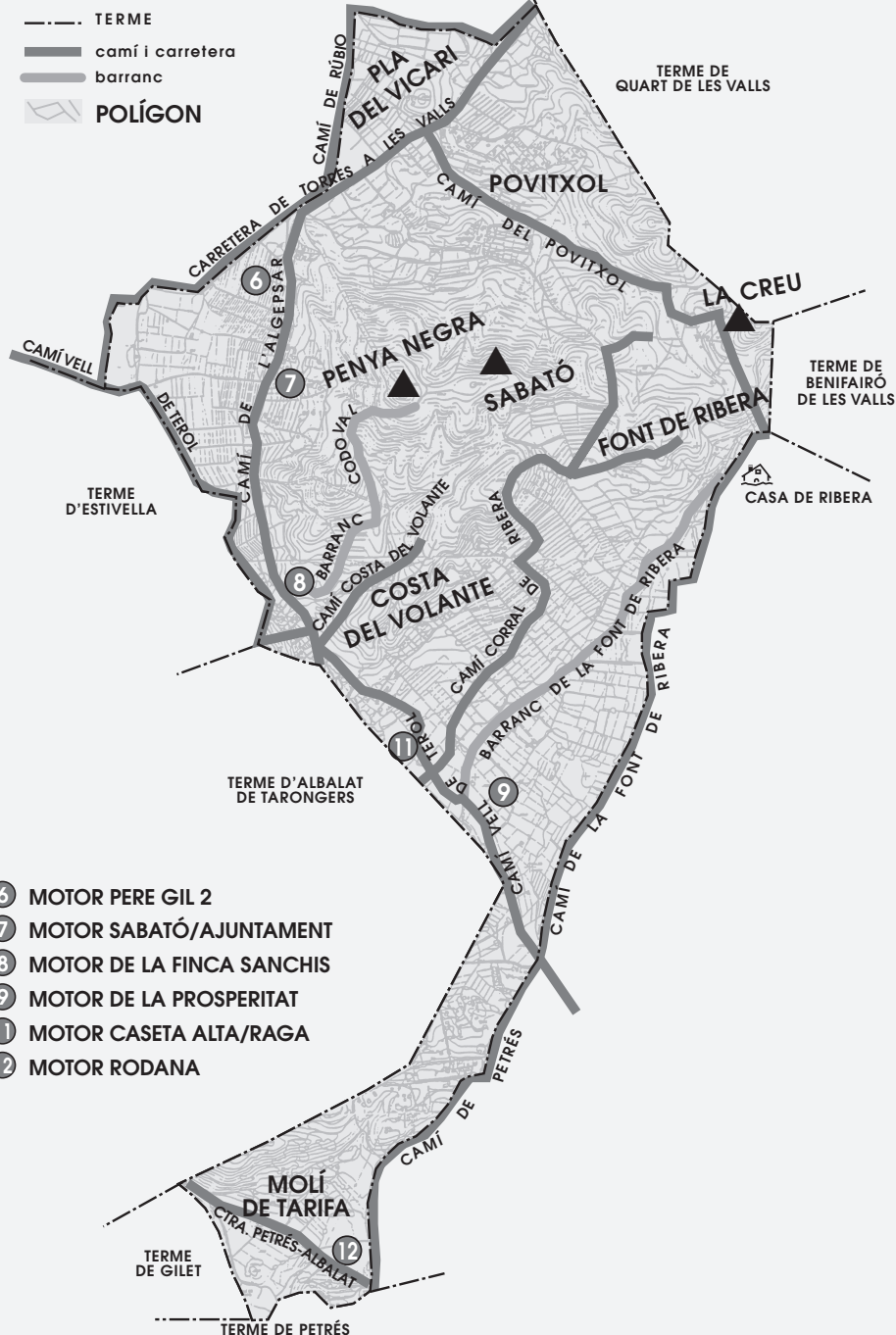
Construcció característica de les terres de secà. Foto: EVA VELA/MARC FERRI

Seguint el camí Vell de Terol i buscant els límits dels termes d'Estivella, Torres Torres i Algímia, entrem en les subpartides del Racó de Càrcer, La Corona, Rúbio, el Riu, les Jovades i el Motor.

El límit per l'oest d'aquestes terres és el camí de Vorajunta, que, junt al Camí de Rúbio, són els principals d'aquests paratges.

El punt més alt és la muntanya de Rúbio (o del Rotó amb 262 m.), la qual és molt visitada durant la tardor pels aficionats a fer rovellons.

El Cadastre té assenyalades aquestes terres com els polígons 5, 6 i 17.

Detall de la Font de Ribera. Estiu de 1997.

Foto: J.Mª FRANCÉS

A poc més d'un quilòmetre de la cruïlla del Camí Vell de Terol amb la carretera de Petrés-Portasgo, trobarem l'encreuat dels quatre camins, format pel camí Vell de Terol amb el camí de Petrés i el de la Font de Ribera. Ací comença aquesta part del terme, on trobarem les subpartides de Sabató, Pla del Vicari, Costa del Volante, Codoval, Penyanegra, Povitxol, Font de Ribera, Vorajunta, Molí de Tarifa i Corral de Ribera.

Envolten aquests paratges els termes de Petrés, Gilet, Albalat dels Tarongers, Estivella, Benifairó i Quart de les Valls. Trobem camins com els de Corral de Ribera, Rúbio, Vorajunta, Povitxol, Cames, Racó de Matoses, Costa del Volante, Font de Ribera, de Petrés i Algepsar; també la senda anomenada del Povitxol i el propi camí Vell de Terol al llarg de 4, 5 Km.

Els barrancs de la Font de Ribera i Codoval recorren bona part d'aquestes terres, les quals es reguen artificialment pels motors de la Prosperitat,

Rodana, Caseta Alta/Raga, Pere Gil 2, la finca de Sanchis i el que explota l'Ajuntament per donar aigua potable a Sagunt. Al terme d'Albalat tenim els motors de l'Amic i Pla de l'Aljub, que reguen majoritàriament les terres altes del nostre terme.

Trobem tarongers, arbres fruiters, garrofers, algunes oliveres, pinedes i terres de matolls.

Sabató amb 332 m., seguit de Penyanegra amb 300 metres, és el punt més alt d'aquest indret conformat pels polígons 2, 3, 4, 18 i 19.

Com a curiositat dels límits marcats pel Cadastre els direm que la casa del paratge Font de Ribera pertany al polígon 20 i el manantial situat a 20 metres de la casa pertany als polígons 18 i 19.

Un detall: el 5 de setembre de 1995, de la font brollaven 0,8 litres per minut, i en els anys de pluges normalitzades arriba a donar 2,5 litres per minut. Aquesta font és propietat de l'Ajuntament de Sagunt.

- - - - - TERME
 ——— camí i carretera
 ——— barranc
 POLÍGON

- 10 MOTOR HNOS. MOLINA
- 16 MOTOR GERMANS GARCÍA GAMÓN
- 17 MOTOR DE L'AJUNTAMENT/PEDRERA
- 18 MOTOR DE VIL·LA GENOVEVA
- 38 MOTOR DEL SALVADOR
- 39 MOTOR HNOS. BELDA

Pedrera del Salt del Llop.

Foto: VICENTE ORTÍN

Des de l'inici del camí Vell de Terol amb la cruïlla de Petrés al Portasgo, i fins al camí de la Font de Ribera quan arriba al terme de Benifairó de les Valls, trobem el racó del terme que, possiblement, més casetes de muntanya té per quilòmetre quadrat. Tanca per l'est la carretera de Petrés fins al Portasgo, i pel nord, el camí de les Valls a Sagunt fins arribar al terme de Benifairó.

Conté les subpartides conegudes com: Tres Barrancs, casa de Pèsol, Bonilles, Font de Ribera, Pla Maresme, Corretger, Secà de Barta, Tres Maries, l'Eixebe, Romeu, Pedrera de Santa Maria. Els camins més importants que tenim en aquest indret són: Font de Ribera, Bonilles, Corral de Ribera, Romeu (més conegut com el de les Rodes) i el Corretger. Els barrancs de Bonilles, Tres Barrancs, el Pic dels Corbs i el del Salt del Llop canalitzen les aigües de pluja. Les Muntanyes de Romeu (344 m.), Pedrera de Santa Maria (249 m.) i el Pic dels Corbs (200 m.) destaquen en altitud.

Les transformacions agrícoles més importants es situen aprofitant el cara-sol. En un d'ells, dalt de l'autopista A7 i mirant a la Mediterrània, s'ubica el col·legi Adventista i, abans d'arribar-hi, observem un cercat de pedres amuntegades ordenadament que la gent creu que és un antic corral de ramat, però en realitat es tracta d'una construcció feta pels apicultors amb la finalitat de preservar les abelles de la rapinya i del vent.

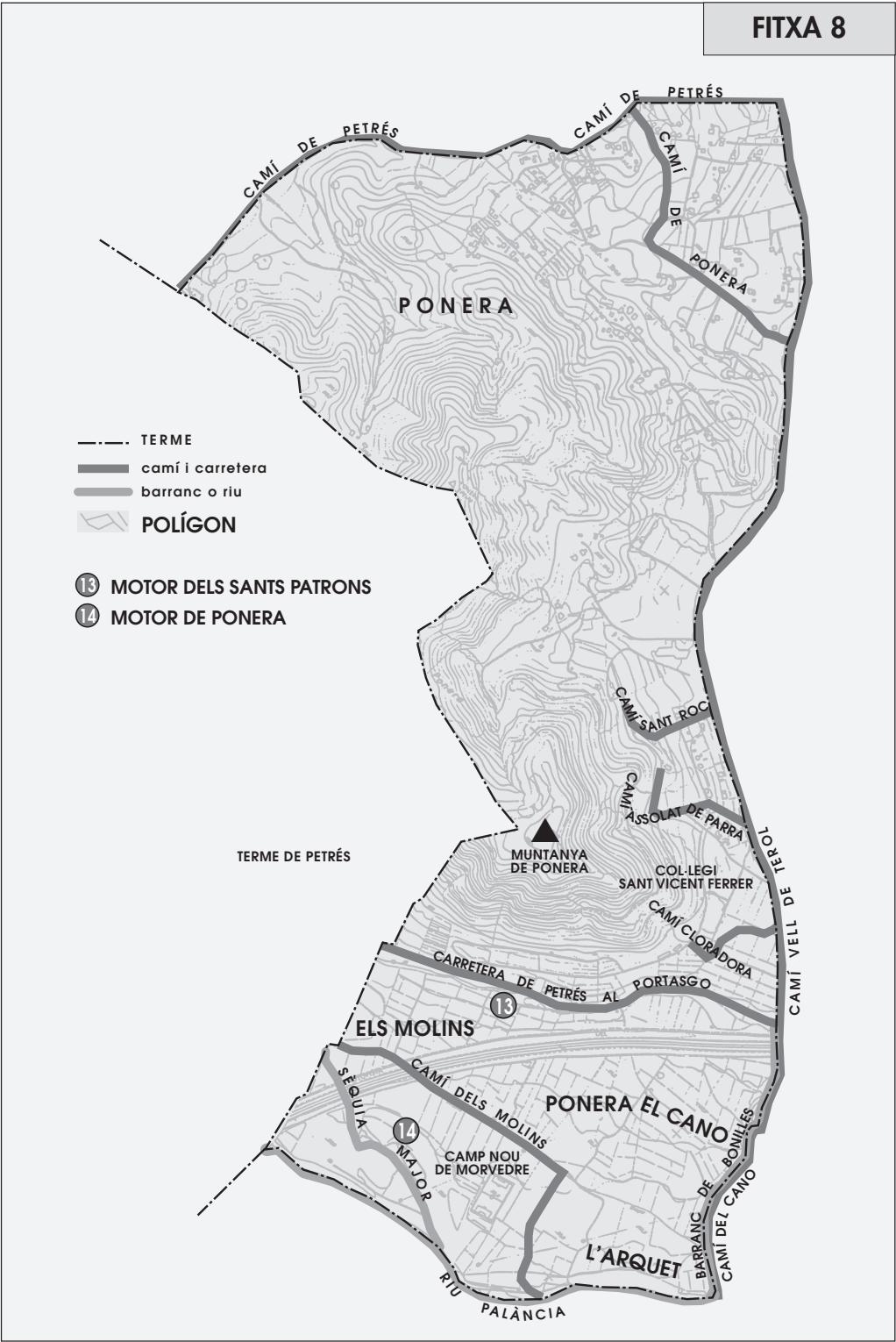
Darrere, i a la part de dalt del col·legi esmentat, encara funciona l'extracció de pedra per abastir la cementera Asland. Aquesta pedrera és coneguda pel Salt del Llop. Molt a prop trobem una de les clotxes més emblemàtiques del terme, la dels Caçadors, i al peu de la muntanya, junt al barranc de Bonilles, tenim una altra coneguda com la de Sansano i, a més, la de Rodrigo.

Fa pocs anys encara es trobava entre el camí Vell de Terol i el barranc de Bonilles, el forn de Guagua, el Calciner. Aquest forn es dedicava a cremar pedra calcinada per a traure calç. Estava situat exactament front al que, avui, és el col·legi Sant Vicent Ferrer de l'ordre de les Dominiques.

Les casetes de muntanya pioneres en aquest lloc van ser, entre d'altres, les de Porró, Tutela, Pitxó, Les Tres Maries, etc... D'aquestes últimes en tenim constància que foren alçades per Josep Ripollés per sol·licitud de llurs primers habitants Evaristo Muedra, Josep Balaguer i Vicent Garcia.

En haver tantes casetes és lògic que trobem molts arbres fruiters en aquest indret. També hi ha garrofers, ametllers, pins i matolls per tot arreu. Hem localitzat els pous del Salvador, Belda, Vil·la Genoveva, Ajuntament, germans Garcia i dos, coneguts com de Molina, a la subpartida de la Font de la Ribera.

Tot això està registrat com el polígon 20 del Cadastre.

Antic partididor d'aigua,
sèquia Vila-Canet.

Foto: EVA VELA/MARC FERRI

Al voltant de l'emblemàtica muntanya de Ponera, de 252 metres, tenim les subpartides de Ponera, els Molins i l'Arquet. L'entorn d'aquesta part del terme està delimitat pel riu Palància, el terme de Petrés, els camins de Petrés i Vell de Terol i del Cano.

La part baixa, sempre explicant les situacions geogràfiques partint de la del poble, està travessada per l'autopista A-7. Hi trobem els camins de Ponera, Molins (Vell de Petrés), Cloradora, Assolat de Parra i Sant Roc.

Situada en aquesta part del terme s'observa la frontera natural que limita les terres de secà i les de regadiu. A partir d'ací apareixen les sèquies d'antic. Partint des de la Sèquia Major i mitjançant les tres sèquies principals, es reparteix eixa riquesa tan gran com escassa que és l'aigua que ens arriba des del pantà del Regajo.

En un apartat d'aquest treball presentem el gràfic de distribució des de la sèquia Major a tots els braços més o menys importants.

Tornant a aquest racó del terme direm que el barranc més important que apareix, el de Bonilles, desemboca en el riu Palància a les portes del poble, on s'inicia el camí del Cano o Vell de Terol. Per que la Sèquia Major el poguera salvar, els nostres avantpassats construïren l'aqüeducte de l'Arquet. Aquesta sèquia també és coneguda popularment com la sèquia de Canet.

Remuntant un quilòmetre la desembocadura del barranc, tenim el paratge conegut com el Cano. Li ve el nom per ser el lloc on es va construir antigament un síf o caduf per que la sèquia de Montíber creuara l'esmentat barranc. Era costum fa un temps que, quan alguna persona es volia desfer d'algun animal domèstic, el tirara al Cano perquè s'ofegara. Encara existeix entre els caçadors la xerrada: si el gos no val, tira'l al cano. Aquest paratge també fou famós perquè la xicalla anava els dijous de berenar a menjar-se la pataqueta i jugar als jocs típics com la Tarara.

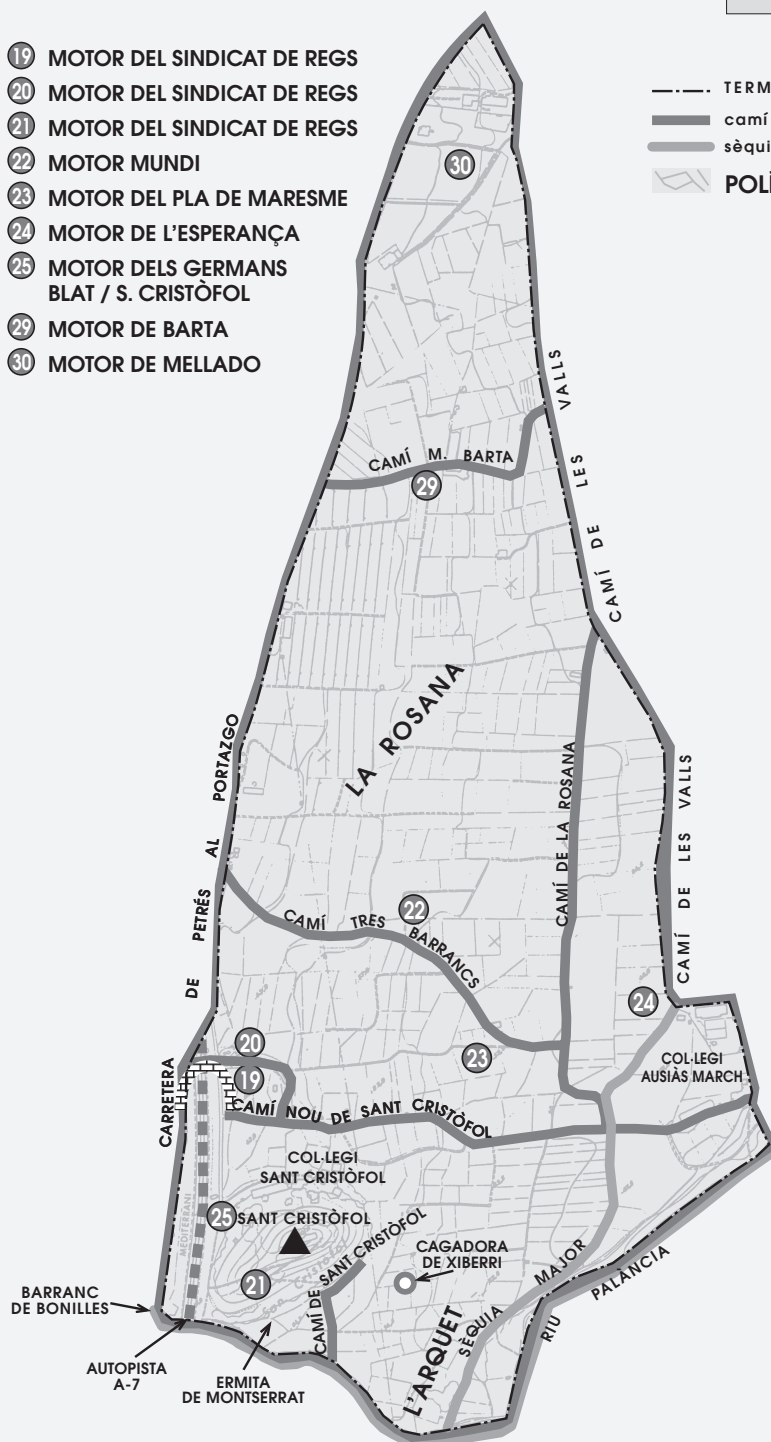
Pel que toca a la sèquia de la Vila es sap que d'antic creuava el riu en línia recta, més o menys per on està l'actual panificadora, seguint per un altra sèquia de terra feta paral·lela a la falda de la muntanya del castell que arribava fins al torn. Cap als anys trenta es va fer l'actual modificació que consisteix en una obra de formigó que s'estén al llarg del riu fins arribar, igualment, al torn. Molt a prop està construït el camp de futbol conegut amb el nom de Nou Camp de Morvedre.

Dos motors, els de Ponera i el de Sants Patrons, complementen les aigües de torn per a regar els tarongers, nesprers, garrofers i algun fruiter en les terres de regadiu. Les de secà tenen també transformacions agrícoles, pinedes i matolls.

Localitzem aquesta part del terme en el cadastre pels polígons 1 i 48.

- 19 MOTOR DEL SINDICAT DE REGS
- 20 MOTOR DEL SINDICAT DE REGS
- 21 MOTOR DEL SINDICAT DE REGS
- 22 MOTOR MUNDI
- 23 MOTOR DEL PLA DE MARESME
- 24 MOTOR DE L'ESPERANÇA
- 25 MOTOR DELS GERMANS
BLAT / S. CRISTÓFOL
- 29 MOTOR DE BARTA
- 30 MOTOR DE MELLADO

--- TERME
 — camí i carretera
 — sèquia i riu
 POLÍGON

Mirant des del poble cap a la muntanyeta de Sant Cristòfol, hom té al davant una subpartida de les més característiques del terme: La Rosana, que està delimitada per la carretera comarcal de Petrés al Portasgo, el camí de les Valls, el camí del Cano i, més prop del poble, el riu Palància.

A excepció de la muntanyeta de Sant Cristòfol (100 m.), la resta és tot terra de regadiu on es conrea majoritàriament el taronger, però on també podem trobar garrofers. Quan és necessària l'aigua es posen en marxa els motors dels germans Blat, el de l'Esperança, el de Barta, el de Mellado, el del Sindicat de Regs 1, 2 i 3, Mundi i el del Pla del Maresme.

Ermita de Sant Cristòfol. Anys 60. Estat de ruïna a què arribà l'ermita.

Foto: FAUSTO LLOPIS

Ermita de Sant Cristòfol. Anys 90. Estat actual de l'ermita després de la restauració.

Foto: CRISTÓBAL LÓPEZ

En ser una subpartida que es troba prop del poble, és una de les més conegudes i una de les que més canvis ha experimentat per la mà de les persones, i que a la fi està escollida per acollir el futur eixample de la població de Sagunt ciutat.

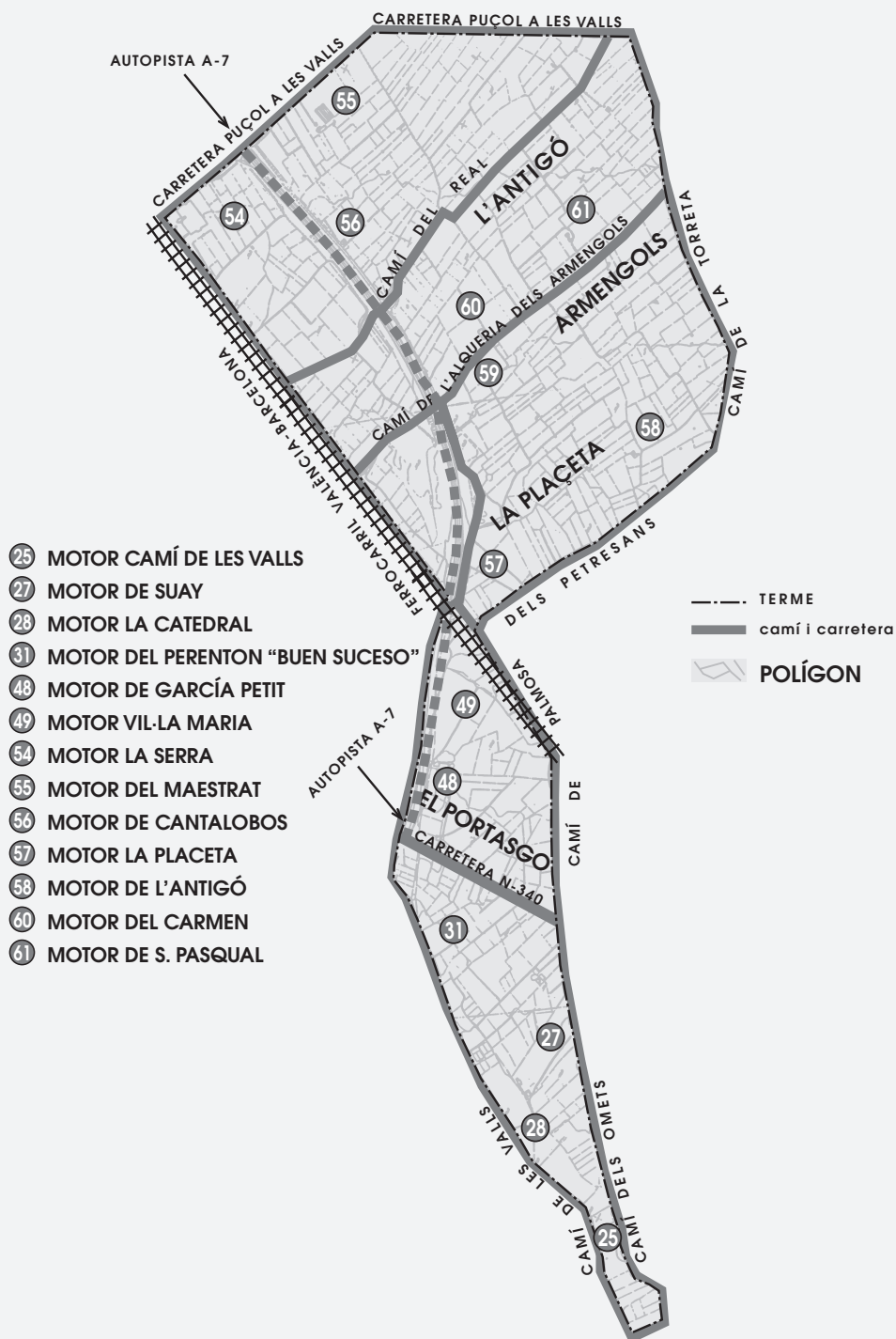
També hem de deixar constància que fa pocs anys a les falces de la muntanyeta de Sant Cristòfol es va construir el col·legi d'ensenyament especial del mateix nom que la muntanya, on xics i xiques amb deficiències psíquiques reben atenció i ensenyament.

Com una premonició del que pot ser aquest racó del terme en expansió, ja hi trobem un complex format pel col·legi públic Ausiàs March i el Trinquet comarcal; a més, ja es veu la nova urbanització de l'eixample de Sagunt cap al nord, que ja s'ha començat a habitar.

Volem fer referència a un escrit de M. Civera i Gómez aparegut en el llibre de festes de Sant Cristòfol de l'any 1986, en el qual es feia un recorregut per l'entorn, pels camins de Sant Cristòfol, els Tres Barrancs, Fondo i Rosana, i es dona nota de tots els detalls observats: des de l'Ermita de Montserrat, la de Sant Cristòfol, la clotxa (ja desapareguda), la Cagadora de Xiverri..., llocs que val la pena que siguen recordats. Sobre l'Ermita de Montserrat, argumenta que el seu origen es pot remuntar a l'Edat Mitjana i que podria tractar-se d'un hospital per acollir els caminants que pel camí Vell de Terol arribaven al poble i en poder-se trobar les portes tancades durant la nit, hi passaven a descansar i passar la nit fins que de matí es feia d'hora d'obrir-les. Reforça la seua opinió el braç que eix de la sèquia de Montíber, que es denomina de l'Hospital.

Un altra curiositat és la Cagadora de Xiverri, de la qual el poble conta que hi anava un moro anomenat Xiverri a fer les seues necessitats. La contalla es deu a que la pedra en qüestió té la forma i tamany d'un antic comú, però no es més que una invenció, ja que la seua construcció data de principis del segle XIX, i es va realitzar a instàncies de la família basca Xavarri, propietària de l'hort en qüestió, els quals transformaren aquestes terres i amb la fi de salvar el desnivell de l'hort vell, que és d'uns dos o tres metres, es col·locà una pedra foradada (segurament un antic roll) i així l'aigua queia per la base de la sèquia en vertical i evitava fer cap clot.

El Cadastre té numerat aquest racó com els polígons 49 i 50.

Trobarem ara un paratge totalment pla. Arranquem de la fi del carrer Cronista Brú i Vidal i seguim pels camins dels Omets, Palmosa, Petresans, la Torreta, Valladeta, ferrocarril València-Barcelona. Tornem per la carretera nacional 340 fins al Portasgo i pel camí de les Valls farem cap, de nou, al pont que creua el riu. Així rodejarem un indret on trobarem els motors del camí de les Valls, Catedral, Perentoni/Buen Suceso, La Serra, Suai, Garcia Petit, Vil·la Maria, Plaçeta, Armengols, Antigó, del Carmen, Sant Pasqual, Maestrat i Cantalobos. Tots aquests motors més l'aigua de torn reguen les subpartides de Palmosa, el Portasgo, el Placeta, Armengols i l'Antigó, totes elles plenes de tarongers i fruiters. Trobarem també els camins dels Omets, Petresans, Armengols, del Real, Palmosa i Vell d'Almenara.

Alqueria Finca La Catedral.
Foto: EVA VELA/MARC FERRI

Alqueria de Vil·la Maria. Lloc on visqué la família del general Rojo en la Guerra Civil Espanyola.

Foto: EVA VELA/MARC FERRI

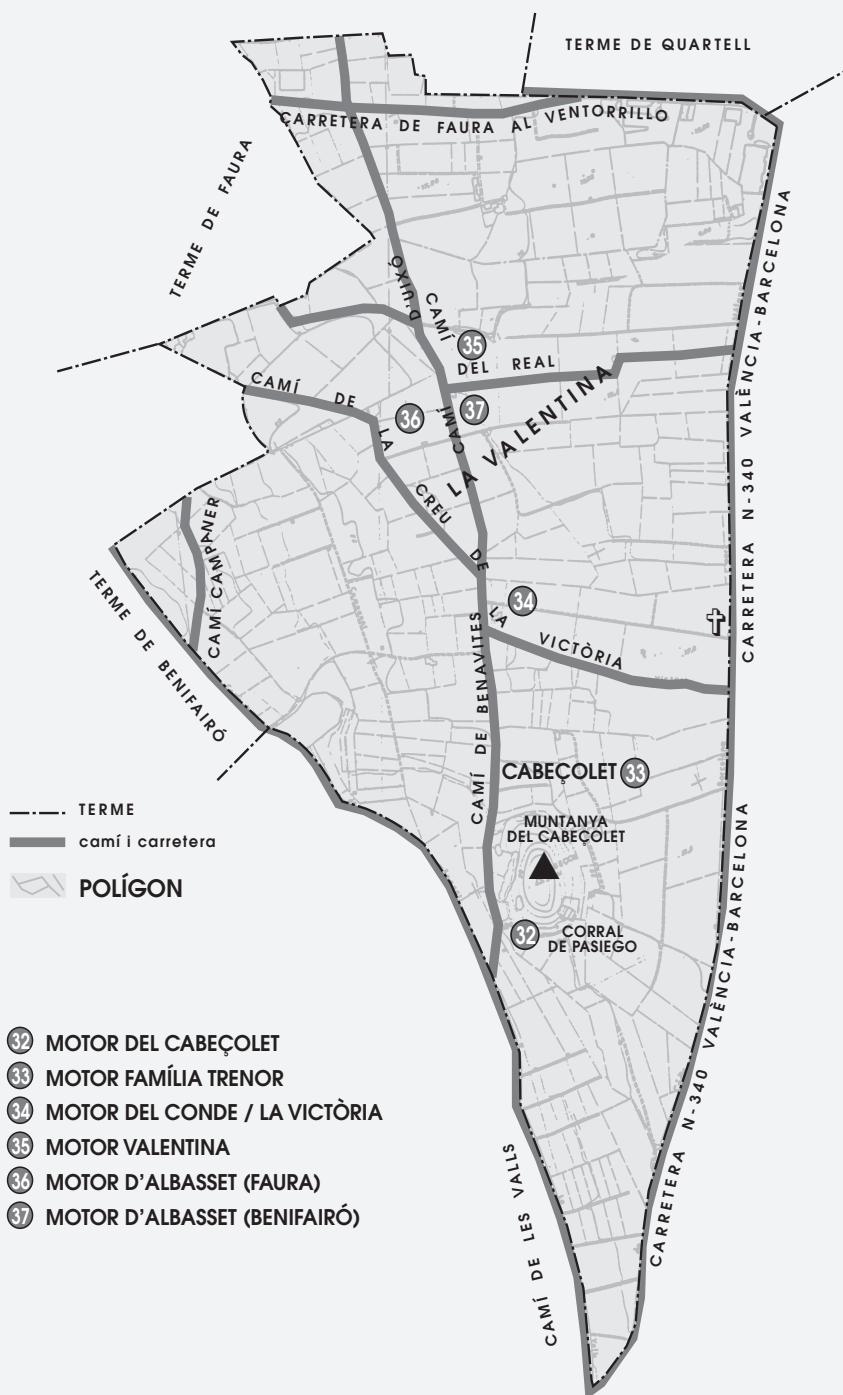
Aquesta part del terme compta amb una alqueria més que centenària: la dels Armengols. Per tal d'aclarir el paper que tingué l'alqueria i el motor de Vil·la Maria amb la història viscuda en la Guerra Civil del 36, consultarem amb en Francesc Penya Rojo, nebot del general Rojo, i ens digué que per a que estigueren l'esposa i fills del general allotjats al nostre poble, els buscaren una residència, i aquesta fou el motor de la Vil·la Maria, on el general acudia de tant en tant a visitar la seua família. Tot fou possible gràcies a la gentilesa d'en Jaume Pellicer que era l'administrador de la finca en qüestió.

Més recentment la família Villar construïa la finca i el xalet de la Catedral.

L'origen del nom Portasgo ve perquè antigament hi havia un control de peatge en la carretera N-340, exactament on avui creua la A-7, que era parada obligatòria per als viatgers que entraven al terme i havien de pagar una espècie d'ús de dita carretera. Es coneixia pel nom de Portasgo, derivat de porta. Ens ha arribat als nostres dies com Pontasgo, que sembla procedir de la paraula pont.

Pareix que les terres més properes al poble d'aquesta part del terme estan predestinades a formar part del nou nucli urbà de Sagunt.

Trobarem aquest indret al cadastre com els polígons 51, 53, 54, 55 i 63.

Muntanya del Cabeçolet. Alquerieta. Foto: EVA VELA/MARC FERRI

L'últim tossal del terme més proper a la mar el coneguem com la muntanyeta del Cabeçolet. Està situada en la subpartida del Cabeçolet i junt a la de la Valentina. Aquest racó del terme arranca del Portasgo pel camí de les Valls fins trobar els termes de Benifairó, Faura i Quartell. Tornant de l'estació de les Valls per la carretera N-340, quan arribem de nou al Portasgo finalitzen els límits d'aquest paratge. Hi trobarem els camins de la Creu de la Victòria, camí del Real, camí de Benavites, d'Uixó, Campaner i la carretera de Faura al Ventorrillo.

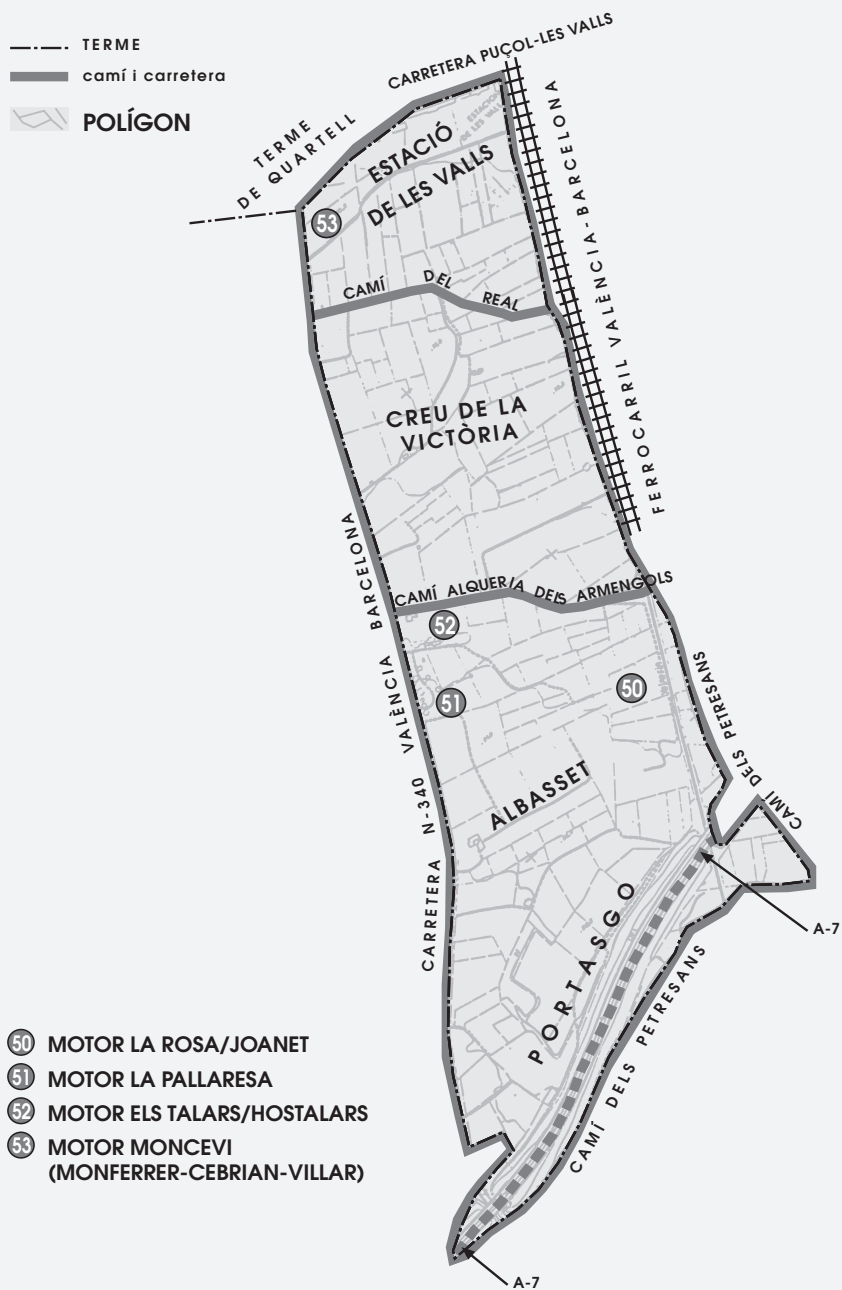
A excepció de la muntanyeta esmentada la resta de la terra és de regadiu on els tarongers són majoritaris i també trobem altres fruiters. Totes aquestes terres reben l'ajuda dels pous de Cabeçolet, Família Trenor, la Valentina, Albasset Faura, Albasset Benifairó i Conde/La Victòria.

En la muntanyeta de Cabeçolet, de 60 metres, trobem de nou un corral d'apicultors, que segons la gent consultada, data de primers de segle. L'esmentat és conegut com el Corral del Pasiego.

També cal donar a conèixer que el Cabeçolet encara és conegut amb el nom del Puig de Pasqües, lloc on els hòmens de Jaume I l'esperaren per tal de començar la conquesta del regne moro de València.

De la creu de la Victòria se sap que la construïren per tal de commemorar la victòria sobre els agermanats en l'any 1621, en la batalla que es va produir entre Almenara i Sagunt.

El Cadastre té numerades aquestes terres com els polígons 21 i 22.

Monument a les Germanies,
conegut com Creu de la Victòria. Foto: A.E. AGRÓ

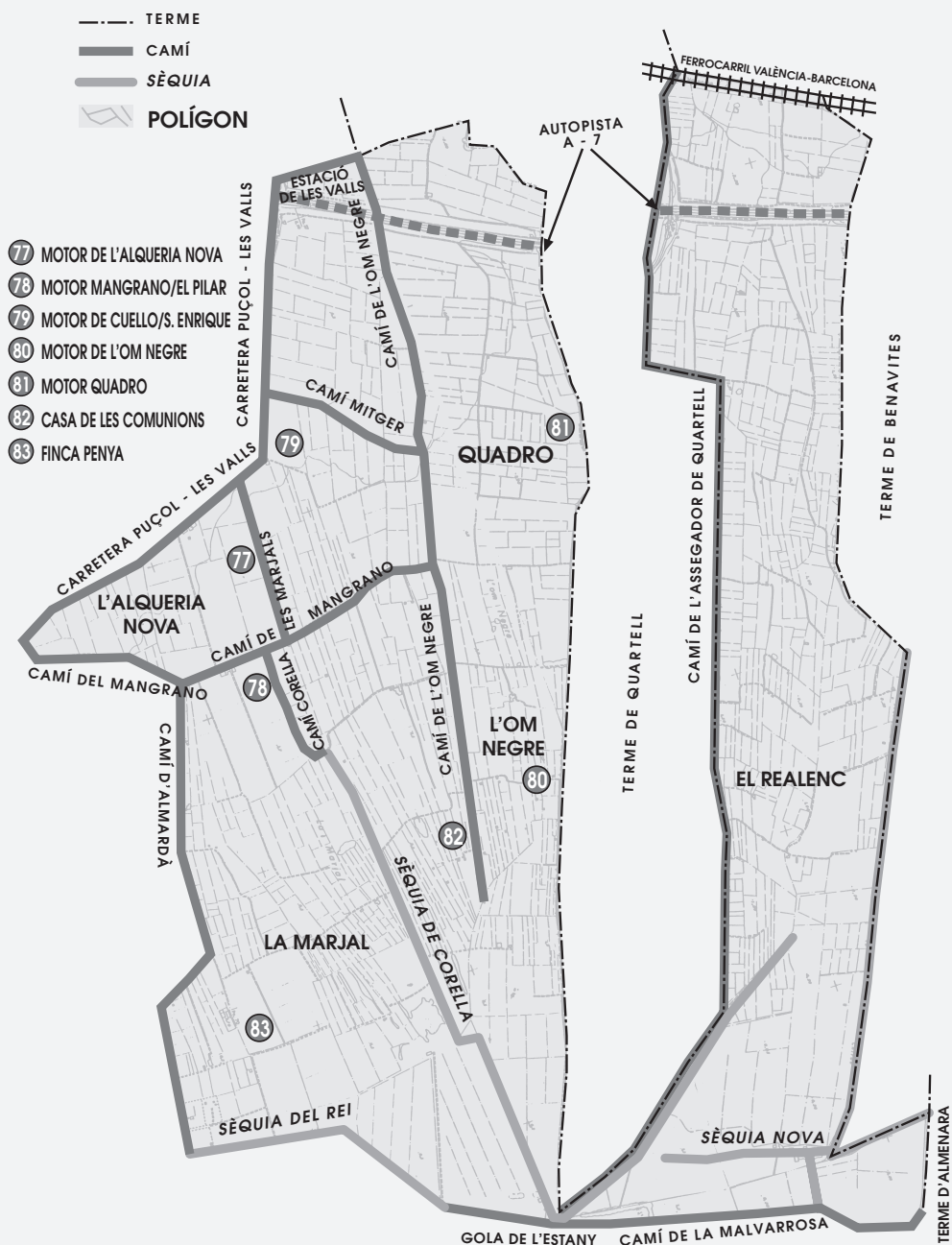
Des del camí dels Petresans i seguint camí cap a la mar pel de servei que voreja l'autopista A-7 fins a la via de ferrocarril València-Barcelona, seguirem per la via fins a la carretera Puçol-les Valls. Des d'allí buscarem la carretera N-340 i per ella tornarem cap a Sagunt per trobar de nou el Portasgo.

Aquest és l'entorn que envolta les subpartides conegudes per: Creu de la Victòria, Estació de les Valls, Albasset i Portasgo. Un dels camins principals que travessen aquestes terres és el camí de l'Alqueria

dels Armengols. Estan regades per les aigües de torn i pels motors de la Rosa/Joanet, la Pallaresa, els Talars/Hostalars i Moncevi (Monferrer-Cebrian-Villar). Tot és terra de regadiu.

El que tot el món coneix com estació de les Valls, a més del complex industrial-comercial del Ventorrillo, és curiós que pertanyi a Sagunt.

Acabem fent la referència que les terres explicades es coneixen com els polígons 23 i 52.

P: 24-25-56 i 57

Partida Montíber

Els cultius en la marjal aprofiten la fertilització natural que produeixen les inundacions hivernals. Foto: A.E. AGRÓ

Arribem a les terres més al nord-est del terme. Partirem de l'estació de les Valls per la carretera les Valls-Puçol fins trobar la cruïlla dels camins del Mangrano i d'Almardà. Seguirem el camí d'Almardà cap a la mar. Quan trobem la sèquia del Rei, seguirem pel camí de la Malva-rosa fins trobar el terme de Quartell. Pel mateix límit del terme esmentat, pujarem cap al ferrocarril València-Barcelona. Seguint direcció cap a Barcelona, trobem el terme d'Almenara, i vorejant-lo en direcció de la mar fins trobar la sèquia Nova, per on tornarem a buscar la sèquia del Rei en la gola de l'Estany. Situats d'espatles a la mar i mirant de front els pobles de les Valls, pujarem per l'esquerra del terme de Quartell fins trobar de nou l'estació de les Valls.

En el mapa que acompanyem es veu l'encreuat d'aquestes terres del terme.

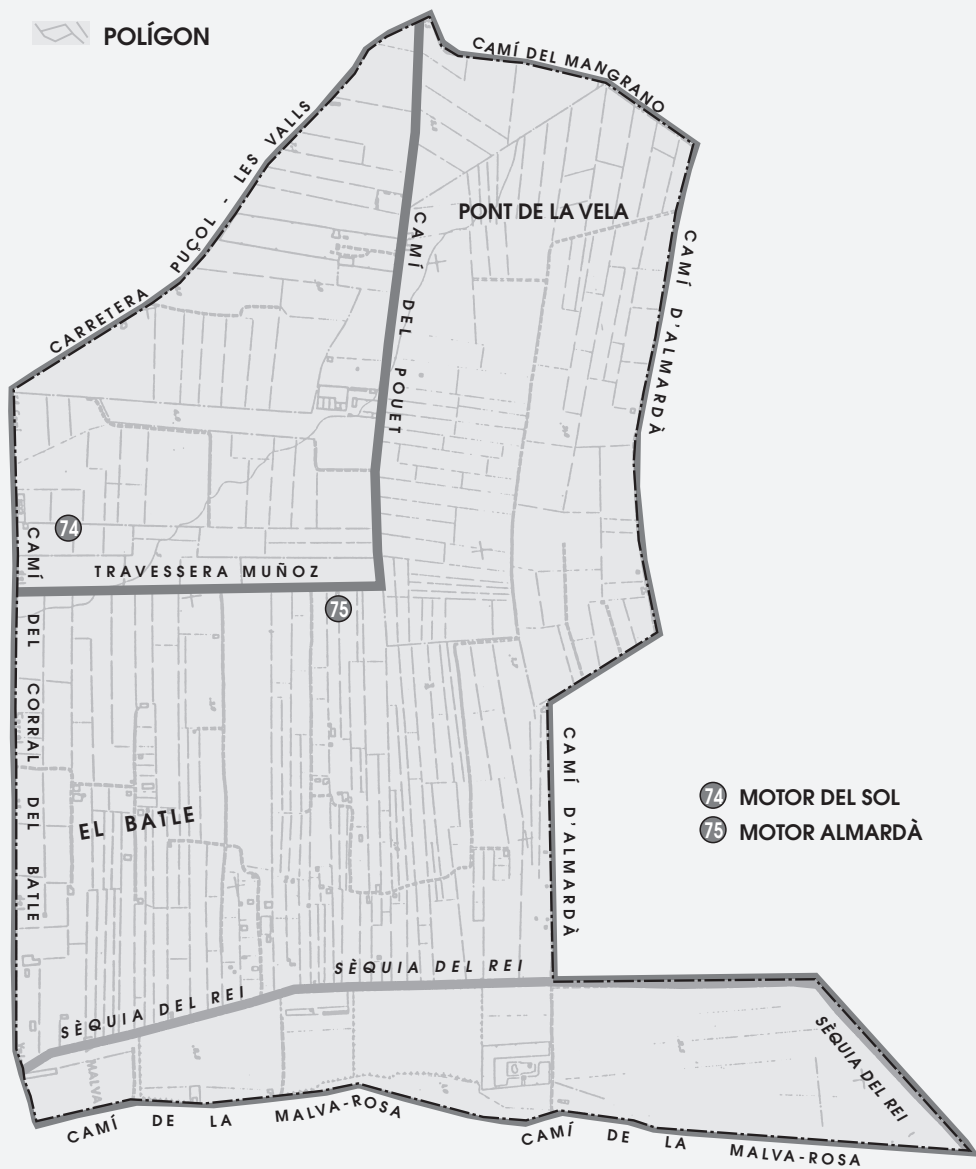
Sabuts els límits, direm que estan les subpartides de El Quadro, l'Om Negre, El Realenc, La Marjal i l'Alqueria Nova. Aquestes terres, en estar tan a

prop de la mar, són en bona part marjals, paratges humits on les aigües subterrànies pugen el nivell freàtic durant la tardor, i per tant, els conreus que es poden produir són molt puntuals.

En terres més amunt tenim tarongerars, i fruiters que complementen els conreus de la zona. Els propietaris de les terres esmentades són majoritàriament habitants dels pobles de la Vall de Segó. Els camins de l'Om Negre, Marjals d'Almardà, Mitgers, Assegador de Quartell, Mangrano, Cantarrana, i de les Marjals creuen aquests paratges. Els motors de la Serra, El Quadro, Mangrano/El Pilar, l'Om Negre, Cuello/San Enrique, Casa Comunions, Finca Penya i Alqueria Nova reforcen el reg. Són de destacar els conreus de melons i tomates de pereta (per a fer conserva) que tots els anys treballen els homes i les dones dels pobles de les Valls i que han fet d'aquest racó del terme un dels més populars en el món agrícola.

Tot això es troba registrat en els polígons 24, 25, 56 i 57.

- - - - - TERME
 ■ CAMÍ I CARRETERA
 ■ SÈQUIA
 ■ POLÍGON

P: 58 i 59

Parida Montíber

La sèquia escorredora del Rei recull les aigües sobrants dels horts, duent-les a la marjal per la gola de l'Estany.
Foto: A.E. AGRÓ

Partint de la cruïlla de la carretera de Puçol les Valls i el camí del Mangrano baixarem fins buscar la sèquia del Rei pel camí d'Almardà. Des d'allí prendrem camí cap a Canet d'en Berenguer i trobarem el camí del Corral del Batle. Des d'aquest camí i en direcció a Sagunt trobarem de nou la carretera de Puçol-les Valls.

Amb aquest recorregut envoltarem les subpartides conegudes per Pont de la Vela i el Batle.

Complementen les aigües per a regar tarongers i fruiters: els motors del Sol i Almardà. També trobarem terres de marjal que, com les esmentades a la fitxa anterior, són treballades per a produir melons, tomates i d'altres verdures.

Els camins del Corral del Batle, el del Pouet i Travessera Muñoz són els més importants que trobarem en aquest indret.

Un dels límits descrits per a situar aquest entorn ha sigut la sèquia del Rei, la qual té com a singularitat que fa la funció de servir per a desaiguar quan les terres de marjal pugen el nivell de l'aigua per les pluges, de manera que esta sèquia les recull i les porta cap a la mar per la gola de l'Estany, per tal d'evitar inundacions en les terres més baixes.

Oficialment totes aquestes terres consten al Cadastre com els polígons 58 i 59.

P: 26 i 27

- TERME
- CAMÍ I CARRETERA
- SÈQUIA
- POLÍGON

76 MOTOR MALVA-ROSA

Primeres cases de la urbanització Almadà. Camping Mont Tiberio. Foto: FAUSTO LLOPIS

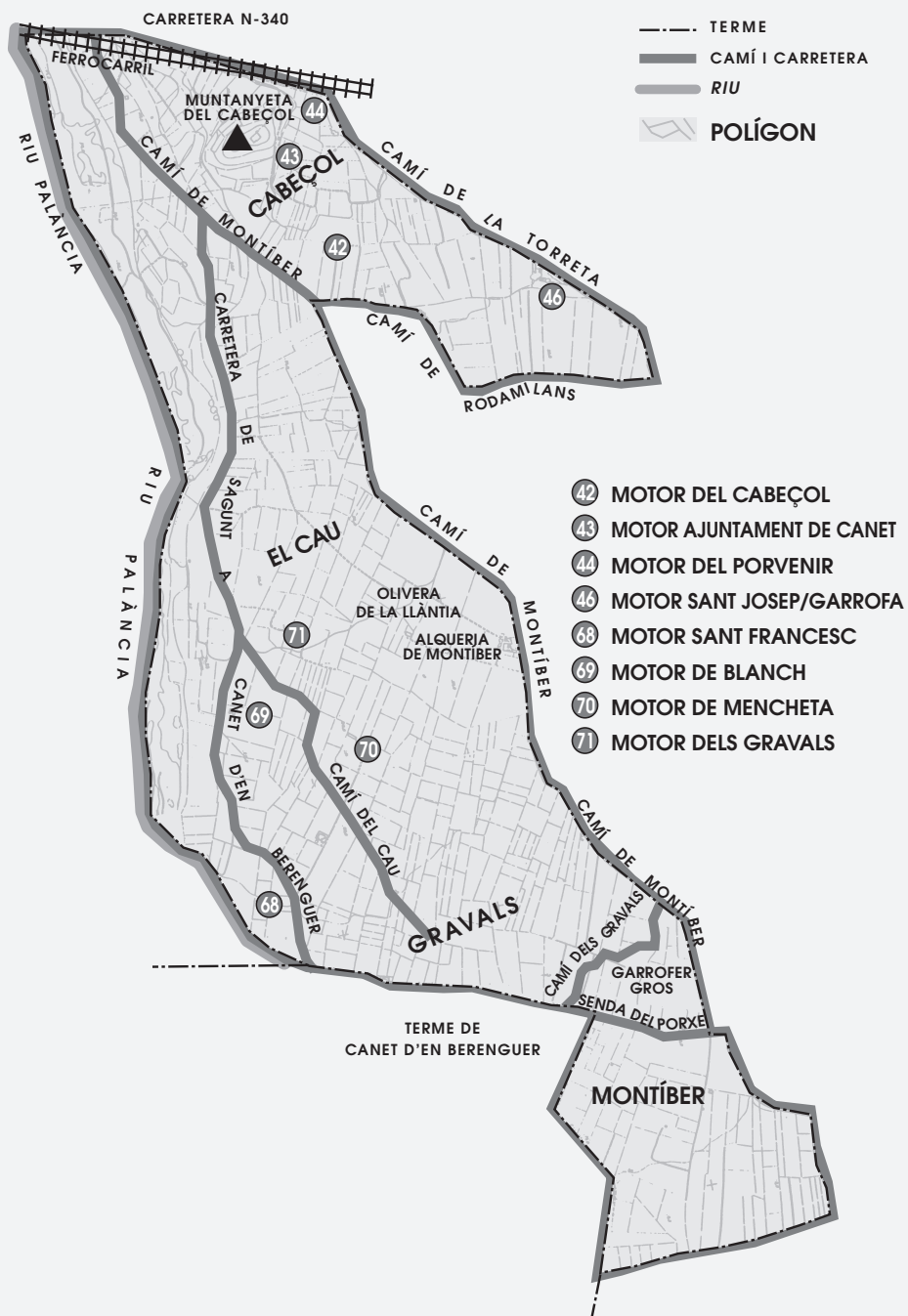
La Mediterrània, els termes municipals d'Almenara i de Canet d'en Berenguer, junt a la sèquia del Rei, els camins de Malva-rosa, Corinto i el Corral del Batle envolten les subpartides conegudes com Malva-rosa i Corinto. Hi trobarem algunes terres de marjal i, en major mida, zones urbanitzades que durant l'estiu són ocupades per una població temporal de milers de persones. Algunes d'elles, majoritàriament estrangeres, han fet d'aquest racó el seu lloc de residència habitual.

Pocs són els camins que queden d'antic, ja que en ser un paratge d'expansió urbanística, aquests es transformen en amples carreteres per a facilitar l'accés a les urbanitzacions construïdes. Així i tot trobarem encara part dels camins de la Malva-rosa i Corral del Batle. Segons Fausto Llopis el camí del

Corral del Batle no sols servia per treure l'arròs de la marjal, sinó també per traure la producció de sal que durant anys proporcionà la Salinera de Boigues, després Salinera Catalana, que arribava a la gola de l'Estany, terrenys que posteriorment es convertiren en la urbanització Almadà.

Alguns motors (Motor Malva-rosa) queden a aquestes terres de marjals. Però és de destacar que no es fiquen en funcionament per al reg sinó per a buidar l'excés d'aigua de l'entorn quan el nivell freàtic puja, i mitjançant les sèquies de Corella i del Rei, la porten cap a la gola de l'Estany. Quan fa falta el reg, paren aquests motors i, a través d'altres sèquies, porten aigua a la terra camps.

Trobarem aquestes terres en el Cadastre catalogades com els polígons 26 i 27.

P: 30-31-32 i 64

Parida Montíber

Motor del Cabeçol. Detalls: nom del motor, subpartida i camí.
A la façana, manisetes del matrimoni Villar-Baquero. Foto: EVA VELA/MARC FERRI

Si alguna subpartida del terme és coneguda de vell, sense cap dubte és el lloc que linda amb el terme de Canet d'En Berenguer, el riu Palància fins a la carretera N-340 i tancant al nord-est pels camins de la Torreta, Rodamilans i Montíber, fins baixar de nou a la carretera de les Valls-Puçol. Altres subpartides són els Gravals, el Cau i el Cabeçol.

Són tot terres de tarongers i alguns fruiters com les nespres. S'ajuden per al reg dels motors de les Rambles, Porvenir, Ajuntament de Canet (que treballa només per al poble), Cabeçol, Gravals, Blanch, Menxeta, Sant Francesc i Sant Josep/Garrofa.

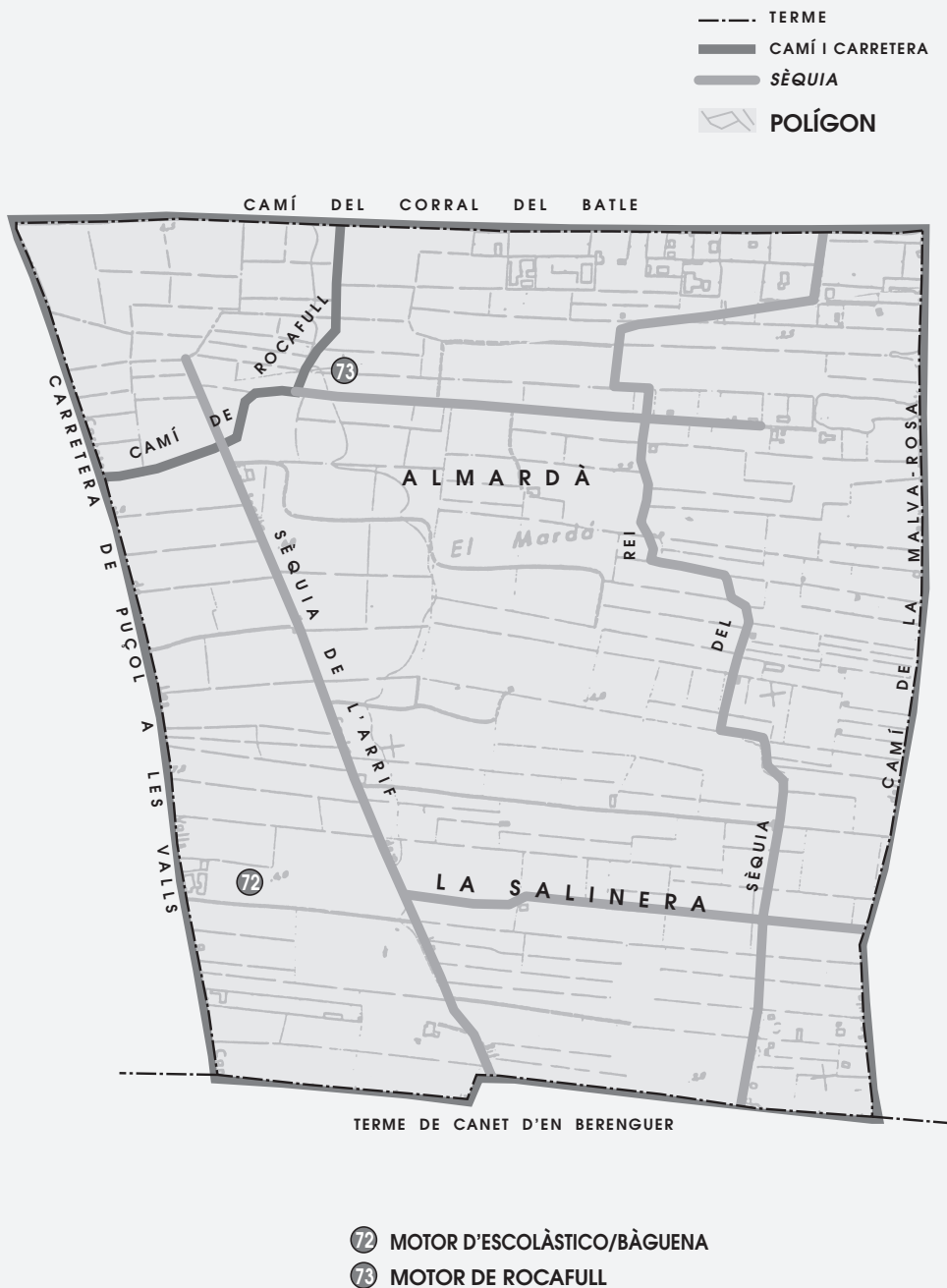
Els camins de Gravals, Rodamilans, Terrer, el Cau, senda del Porxe i principalment la carretera Sagunt-Canet, són els més importants d'aquestes terres a les quals faciliten l'entrada.

La muntanyeta del Cabeçol (60 m.) dona nom a una d'aquestes subpartides. Cabeç (i els derivats cabeçol i cabeçolet) és el nom genèric de les muntanyes xicotetes.

L'alqueria de Montíber és coneguda des d'antic. Encara no fa molts anys tots els horts eren dels mateixos propietaris, formant un gran latifundi. Actualment, l'alqueria de Montíber, situada front al motor del mateix nom, té en una de les seues parets internes la fotografia entaulada del matrimoni propietari Villar-Baquero.

Prop de la carretera les Valls-Puçol i en la Sénia de la família Batalla, hi havia un garrofer conegut com el Garrofer Gros. Era tan gran que en temps s'arribaren a recollir trenta sacs de garrofes de 35 kg. cadascún. S'havia fet tant famós que era coneguda la subpartida com la del Garrofer Gros. Actualment no existeix. Un altre arbre famós d'aquest entorn és l'Oliviera de la Llàntia, que es trobava en el camí de Montíber junt a l'Alqueria.

Tots aquests llocs apareixen al Cadastre com els polígons 30, 31, 32 i 64.

Antics terrenys de la Salinera on avui estan ubicades les urbanitzacions d'Almardà. Foto: FAUSTO LLOPIS

De nou a la carretera de les Valls-Puçol, quan creua el camí del Corral del Batle, comencen els límits d'aquestes subpartides conegudes per Almardà i la Salinera. Per la part de la mar el límit és contigu al camí de la Malva-rosa fins als límits del terme de Canet d'En Berenguer. Pujant per aquests límits farem cap de nou a la carretera les Valls-Puçol. Aquestes terres que formen l'entorn esmentat també han estat transformades en zones urbanitzades, que a poc a poc van canviant les terres de marjal en acurades parcel·les de descans.

Fins i tot encara trobem terres plantades de tarongers i algun que altre arbre fruïter, que reben l'ajuda dels motors de Rocafull i Escolàstico/Bàguena.

Les terres de marjals i les poques parcel·les on es planten verdures, tenen un altre sistema de reg molt peculiar: es fa un xicotet pou de 2 a 3 metres, encofren un tub de formigó d'un metre d'amplària, perforen el final del tub per la part lateral perquè entre dins l'encofrat l'aigua dolça i així, amb un xicotet motoret de gasolina, trauen la suficient aigua per a poder regar la parcel·la.

Aquests paratges són creuats de nord a sud per la sèquia del Rei, sèquia que és divisòria dels polígons 28 i 29 del Cadastre on estan registrades aquestes terres.

Alqueria de Montíber. Detall de les manisetes del matrimoni Villar-Baquero. Foto: EVA VELA/MARC FERRI

Baixant cap a la mar pel camí de la Torreta, quan arribem al camí de Rodamilans creuem i busquem el de Montíber, el seguim cap a l'est fins trobar la carretera les Valls-Puçol. Girem cap a l'esquerra i per la carretera anem a buscar el camí de la Torreta. Per aquest camí fem cap al camí dels Petresans, que ens conduirà al motor de la Placeta. Des d'allí, i per vora via del ferrocarril, buscarem el camí de la Torreta

Hem recorregut l'entorn de les subpartides de Montíber, Torreta i Farinero per les quals transcorren

els camins de la Torreta i la senda de la Cova Santa, per citar els més importants.

Com en la major part del terme, aquestes terres estan plantades de tarongers i fruiters que necessiten molta aigua per al reg. Quan no hi ha prou aigua amb la del torn, els motors de Colomer/Ausina, Escrig, Puça, Farinero, Rodrigo, Rodamilans/Taina, San Vicente/Pacano, Montíber i Vicent Peris/La Torreta posen l'aigua que falta.

Aquestes parcel·les estan numerades al Cadastre com els polígons 60, 61 i 62.

Vista des de dalt de la muntanya de la Somnàmbula. Torreta i caseró on es troba el pou de l'Aigua Fresca.

Foto: FAMÍLIA RIBELLES-VILLALBA

Hem arribat a les últimes terres que conformen la partida de Montíber. Són conegudes per les subpartides Somnàmbula i Valladeta.

Com diem per ací, a l'altra part del riu, des del pont de Pedra fins al pont Nou, seguint pel carrer de Brú i Vidal passarem al camí dels Omets, i en arribar a la carretera Nacional 340 la creuarem fins trobar el camí Palmosa i per la via del ferrocarril, buscarem el riu.

En estar aquestes subpartides tan prop del poble, es lògic que guarden bona part de la nostra història. Es diu que l'únic camí important que tenen aquestes subpartides és el camí de la Valladeta, del qual diu la tradició que era conegut com el camí de Roma. Seguint el camí trobem encara una torreta, un caseró on algunes de les pedres emprades a l'obra de fàbrica tenen les traces de ser romanes. A uns cinquanta metres de la casa hi ha un aljub que té una pedra amb una inscripció romana. El pou dóna nom al lloc, la muntanyeta de l'Aigua Fresca. Hem tingut la sort de parlar amb el senyor Antonio Gimeno, que habità la casa com a caser durant uns trenta-cinc anys, que ens conta que la propietat pertany a la família Ribelles Villalba, que el pou té trenta-dos escalons per la part de fora que permeten agafar l'aigua fresca, pou que solia omplir-se de la sèquia de Montíber una vegada a l'any, una nit de gener. Potser en alguns temps podria arregar les

aigües de la pròpia muntanyeta, que reb el nom també de Somnàmbula (71 m).

Un paratge molt conegut abans era la carretera Morta. Avui han construït les instal·lacions de l'Estació de Revisió de Camions (SOIVRE). Fa temps, quan la carretera N-340 passava pels carrers de Sagunt, seguia pel pont i passava per aquest popular lloc. En fer l'actual traçat de la carretera, l'esmentat lloc fou modificat i durant molts anys estigué sense servei. Per açò anomenar-la Carretera Morta. Abans de donar-li les funcions que té, la xicalla del poble feu ús d'aquest espai especialment els dijous de berenar.

Seguint parlant de pous i per a la gent que no ho conega, direm que el motor de Botifarra/Hermanas García/S. Miguel, propietat de les germanes García, és un pou artesà que compta quasi més anys que cap altre del terme. Es féu a pic i pala, té trenta set metres de fondària i quan baixa aigua pel riu el seu nivell puja uns dotze metres. La maquinària emprada abans per treure l'aigua funcionava amb carbó de cok.

De la història més recent de la zona donen constància les construccions del col·legi públic Villar Palasí i el Pont sobre el riu Palància. Ací està previst l'eixample nou de la ciutat, on ara trobem tarongers, nespers i algun garrofer, que es reguen també amb els motors de Ricardo Ribelles i Rambles.

Al Cadastre ho trobarem registrat com polígon 65.

"Cagadora de Xiverri". Il·lustració que es fa referència a la fitxa núm. 9.

Foto: FAUSTO LLOPIS

Marjal de Montíber en Primavera. Al fons les serres Calderona i Espadà. Al centre l'abocador dels Pics dels Corbs.

Foto: E.A. AGRÓ

Sèquia escorredora. Les sèquies constitueixen un element dominant al paisatge de les marjals. Així ja no s'utilitzen per al reg, sinó per al drenatge dels camps.

Foto: A.E. AGRÓ

Platja d'Almardà.

Foto: HIGUERAS Arxiu: GABINET DE PREMSA DE L'AJUNTAMENT DE SAGUNT

Coll Verd. Marjal d'Almardà.

Foto: SALVADOR VILALTA

PARTIDA DE LA VILA

LA VILA

SÈQUIA I RIU

CARRETERA N-340 VALÈNCIA-BARCELONA

